

Leo Trotskij: Japan på väg mot en katastrof (12 juli 1933)

*[Ur Oppositionsbulletinen, nr 38-39, februari 1934. Även i Writings 32-33, s 287-294.
Översättning från engelska, Göran Källqvist. Noterna från engelska originalet om inget annat
anges.]*

I. Myten om oövervinnlighet

De härskande klasserna i Japan befinner sig i en situation som utan tvekan gör dem helt vimmelkantiga. De har sökt en utväg ur sina inrikespolitiska svårigheter utan motstycke med hjälp av en politik av utländska erövringar och hot om eller användning av våld. Och de har lyckats över hela fronten. De har cyniskt brutit mot internationella fördrag. Under täckmantel av att grunda en oberoende stat har ett enormt land [Manchuriet] annekterats. Nationernas förbund radar upp rapporter utan nytta för någon. USA är egendomligt tyst. Sovjetunionen manövrerar i riktning mot eftergifter. Det verkar faktiskt som om Japan är oövervinnligt och dess härskare förutbestämda att härska inte bara över Asien utan över hela världen. Men är det så?

För mindre än 40 år sedan besegrade den lila önationen den kinesiska jätten både till lands och sjöss. Hela världen förundrades. 14 dagar efter undertecknandet av Shimonosekiavtalet¹ skrev den berömda tyska geografen Richthofen att Japan hade erövrat "jämförelse" och stigit till en stormakts rang. 10 år senare kom ett ännu större mirakel: Japan besegrade fullständigt det tsaristiska Ryssland. Inte många hade förutsett ett sådant resultat. De ryska revolutionärerna var främst bland dem som hade gjort det, men vem brydde sig om vad de sa på den tiden? Dessa oväntade segrar ökade öns prestige än mer i ögonen på den civiliserade mänskligheten – segrar över två grannar vars sammanlagda befolkningar var tio gånger större än den japanska. Japans deltagande i världskriget bestod bara av grandiosa polisoperationer som genomfördes i Fjärran östern och delvis i Medelhavet. Men själva dess närvaro i segrarnas läger måste, tillsammans med det rikliga bytte som det förde med sig, nödvändigtvis öka de japanska härskande klassernas nationella stolthet ännu mer. De "21 krav" som påtvingades Kina i början av kriget – bara 15 år efter att Japan själv hade befriat sig från förödmjukande fördrag – blottade den japanska imperialismens hugtgänder.

General Tanakas Promemoria² från 1927 presenterade ett färdigt program där de nationella strävandena utvecklades till det mest oberäknliga storhetsvansinne. Ett häpnadsväckande dokument! Officiella förnekanden gör det inte ett dugg mindre övertygande: ett sådant dokument går inte att

1 Shimonosekiavtalet skrevs under 1895 och avslutade det japansk-kinesiska kriget 1894-1895.

2 Baron Gi-ichi Tanaka (1863-1929) var premiärminister i Japan när han 1927 överlämnade sin "Promemoria" till kejsaren. I denna skissade han i detalj ett program för Japans imperialistiska expansion, till att börja med att ta kontrollen över Manchuriet och så småningom ta makten över hela Kina, Indonesien, öarna i Syd kinesiska sjön, Sovjetunionens havsområden, Indien och hela Stillahavsområdet. Strax innan sin död 1940 skrev Trotskij en artikel, "Tanaka Memorial", som berättade hur den sovjetiska underrättelsetjänsten i mitten på 1920-talet hade lyckats få tag på en kopia av "Promemorian".

förfälska. Hursomhelst har Japans utrikespolitik under de två senaste åren fungerat som ett ovedersägligt bevis på dokumentets äkthet.

Erövringen av Manchuriet genomfördes med relativt obetydliga styrkor – med hjälp av flygunderstöd och bombningar. I flera snabba steg samlade Japan omkring 4-5 divisioner i Manchuriet, knappast mer än 50.000 soldater. Operationen liknade ett krigsspel mer än ett verkligt krig. Den gav på så sätt generalstaben i Tokyo bara ännu mer ”ära”!

Icke desto mindre är Japans militära oövervinnlighet en from myt, som, även om den säkert har givit verklig utdelning, när det kommer till kritan kommer att krossas mot verkligheten. Oavsett hur lysande Japans framgångar har varit, så härrör de ur en underutvecklings överlägsenhet över en ännu värre underutveckling. Precis som i alla andra angelägenheter härskar relativitetsprincipen även i militära frågor. Det fanns en tid när också tsarernas imperium verkade gå från en framgång till en annan. Från ett furstendöme i en avkrok förvandlades Moskvariket till en av världens mäktigaste länder, som sträckte sig över två kontinenter, från Atlanten till Stilla havet. Även tsarens arméer beskrevs som oövervinnliga i alla läroböcker. Men sanningen var att det gamla Ryssland hade sin bas i en bondeklass som fortfarande var halvt livegen, och bara hade vunnit sina segrar över barbariska stammar i Centralasien och Kaukasus och över länder som hade ruttnat internt, som Polen under sin feodala adel (Szlachtan) eller Turkiet under sultanerna. Allmänt sett personifierade den tsaristiska armén från och med början av den franska revolutionen en sönderfallande, otymplig kraftlöshet. Det är sant att armén och flottan mellan 1907 och 1914 reformerades och förstärktes avsevärt, med energiskt stöd från den patriotiska statsduman. Men världskrigets prövningar ledde till bittra besvikelser: den ryska armén uppnådde bara taktiska framgångar så länge den enbart behövde ta itu med det österrikisk-ungerska kejsardömets centrifugala krafter. Men i den större skala som kriget i sin helhet utgjorde visade sig armén ånyo vara helt otillräcklig.

Arméernas relativa styrka måste avgöras i varje enskilt fall, inte på grundval av någon sorts oföränderliga egenskaper hos ”rasen”, utan istället utifrån en kombination av levande samhällliga och historiska faktorer: tillståndet för landets naturresurser; nivån på dess ekonomiska utveckling; relationerna mellan dess klasser; och själva arméns inre kvalitéer – det mänskliga material från vilket dess soldater hämtas, dess officerskårer, vapen och utrustning, befälsstaben. Om vi för enkelhets skull uttrycker det med siffror – givetvis bara som en illustration, utan att förespegla någon exakthet – kan vi säga att den ryska arméns stridskvalitet 1914 var minst tre gånger bättre än den ryska arméns 1904-1905. Men det hindrade inte att den – i förhållande till den tyska armén – var ungefär en tredjedel så stark. Om den japanska armén på samma sätt i början av seklet var två eller tre gånger bättre än den tsaristiska armén, så hindrar det inte den från att idag vara många gånger underlägsen de utvecklade ländernas väpnade styrkor.

Sedan kriget mot Ryssland har Japan otvivelaktigt utvecklats tillräckligt ekonomiskt och kulturellt för att hålla sina rustningar i nivå med världens teknologi. Men ensamt är detta kriterium ytterst vilseledande. En armés verkliga militära förmåga avgörs inte av vapen som visas upp under parader, och inte heller av de vapen som lagras i vapenförråden, utan de som finns inbyggda i landets industris produktiva styrka. Den japanska industrin tillväxte enormt under krigsåren, men föll efter det tillbaka kraftigt, när kriserna efter kriget började. Den japanska militarismen försöker leva på

illusionerna från uppsvinget under kriget, och den bortser från obalanserna i ekonomin och slukar hälften av landets budget. Förhållandena mellan den japanska militarismen och landets ekonomi å ena sidan, och den japanska industrin och dess möjliga fienders industri å den andra, är utomordentligt viktiga, om än inte avgörande, tecken på vilka framtidsutsikterna är för respektive sidor under ett framtida krig. Och för Japan är dessa tecken ytterst ogynnsamma. Enligt general Tanakas Promemoria – och även utifrån situationens logik – står två krig på dagordningen för Mikados imperium: ett mot Sovjetunionen och ett mot USA. För det ena kommer stridsplatsen att vara den allra väldigaste av kontinenter, för det andra den väldigaste av oceaner. Båda krigen förutsätter operationer över enorma avstånd och följaktligen under långa tidsperioder. Men ju mer utdraget kriget blir desto större fördelar har ett beväpnat folk över en stående armé, industrin i sin helhet över vapenförråd och ammunitionsfabriker, den grundläggande kulturella och ekonomiska verkligheten över strategiska sammanställningar.

Japans nationalinkomst per capita är bara 175 yen [35 dollar], alltså även bortsett från den amerikanska nationalinkomsten flera gånger lägre än Europas nationalinkomst, och minst en tredjedel lägre än Sovjetunionens. Den japanska industrin består huvudsakligen av lätt industri, och är med andra ord underutvecklad: textilarbetarna utgör 51% av det totala antalet arbetare, medan metall- och maskintillverkande arbetare bara utgör sammanlagt 19%. USA gör av med omkring 285 kg stål per person. Länderna i Västeuropa 120 kg, Sovjetunionen över 35 kg, Japan mindre än 30 kg. Och moderna krig förs med metall. Det må vara att Manchuriet öppnar stora möjligheter för den japanska industrin. Men stora möjligheter kräver stora mängder kapital och lång tid. Och vi talar om det som finns idag och inte kan förändras på något radikalt sätt under de närmaste åren.

Dessutom är det människor och inte maskiner som utkämpar krig. Alla fakta tyder på att saker och ting inte är bättre för Japan när det gäller mänskliga resurser än vad gäller dött material.

Efter att i alla avseenden ha kopierat den gamla preussiska modellen har den japanska armén Hohenzollernarméns alla inre brister i överdriven form, utan att ha någon av dess förtjänster. Bismarck sa själv en gång att man kan kopiera de preussiska militärförordningarna men inte förfälska en preussisk löjtnant. Det är ännu svårare att förfälska en preussisk soldat.

Även militarismen måste betala ett pris för folkmassornas extremt låga levnadsstandard. Japan är ett land med tuberkulos och alla möjliga sorters bristsjukdomar. Dödstalen är högre än i något annat utvecklat land, och ökar dessutom för varje år. Den moderna krigföringen kräver mer än en beredvillighet att dö i drivor. Den kräver först och främst individuell uthållighet, fysiska färdigheter och stadiga nerver. De egenskaper som ledde till Japans seger över kineserna och ryssarna var det gamla Japans goda egenskaper: en modern, centraliserad organisation förvandlade den feodala undergivenheten till militär disciplin. Egenskaper som enskilda initiativ, påhittighet och förmåga att ta egna initiativ saknas i den japanska armén, och den kan inte skaffa dem någonstans. Den militärt feodala regimen kunde aldrig främja den personliga utvecklingen. Varken de förtryckta och utfattiga byarna eller den japanska industrin, i första hand textilindustrin, med en övervikt av kvinnor och barn bland arbetarna, kan producera dugliga soldater som klarar av den moderna teknologin. Ett större krig kommer oundvikligen att visa detta.

Avsikten med denna korta analys är minst av allt att påstå att ett krig mot Japan kommer att bli enkelt, eller att det inte är tillrådligt att nå en överenskommelse med Japan. Vi anser att sovjetregeringens klart pacifistiska – och ofta till synes alltför försonliga – politik gentemot Japan i grunden är korrekt. Men genom själva sin natur beror frågan om krig eller fred på två sidor, inte bara en. Precis som en krigspolitik måste en politik för fred grunda sig på en realistisk bedömning av styrkorna. Och i det avseendet har den hypnotiska tanken på Japans förmodade oöverberrinnlighet redan blivit en ytterst farlig faktor i de internationella relationerna. På liknande sätt ledde Petersburgklickens uppblåsta självsäkerhet till en militär sammandrabbning. Stämningarna inom de härskande kretsarna i Japan är slående lik stämningarna inom den tsaristiska byråkratin på randen till det rysk-japanska kriget.

II Krig och revolution

Den japanska omvandlingsepoken, som inleddes 1868 – strax efter reformperioden i Ryssland och inbördeskriget i USA – utgjorde en reflexhandling från de härskande klassernas sida, och uttryckte en självbevaringsdrift – det var inte en ”borgerlig revolution” som en del historiker säger, utan ett byråkratiskt försök att köpa sig fri från en sådan revolution. Till och med det sent utvecklade Ryssland, som gick igenom samma historiska utveckling som Väst på mycket kortare tid, behövde tre sekel för att gå från att bryta den feodala isoleringen under Ivan den förskräcklige, via Peter den stores västerniserande till Alexander II:s första liberala reformer.³ Den så kallade Meijirestaurationen införlivade inom loppet av några få decennier de grundläggande dragen hos dessa tre viktiga tidsperioder i Rysslands utveckling. Med en så forcerad takt kunde det inte bli frågan om en lugn och jämn kulturell utveckling på alla områden. Medan Japan rusade fram för att uppnå praktiska resultat med den moderna teknologin – i synnerhet den militära teknologin – förblev det ideologiskt kvar på medeltiden. Denna alltför snabba blandning mellan Edison och Konfucius har präglat hela den japanska kulturen.

De ganska vanligt förekommande påståendena att japanerna ”av naturen” bara kan imitera och inte skapa något eget är inte ens värda att tillbakavisa. Varje nation under utveckling börjar, precis som alla unga hantverkare, författare eller konstnärer, med att imitera: det är en sorts skola. Ändå kännetecknas alla det intellektuella livets områden i Japan, åtminstone för närvarande, verkligen av en imiterande empirism. Dess statsmäns styrka är deras cyniska realism, tillsammans med en utomordentlig brist på övergripande tankar. Men här ligger även deras svaghet: varje begrepp om de lagar som styr de moderna ländernas, inklusive deras eget lands, utveckling är dem helt främmande. Det mest förbluffande med Tanakas programmatiska dokument är dess blandning av skarpsinniga insikter i frågans empiriska sidor och blindhet vad gäller de historiska perspektiven. Tanaka tar kejsar Meijis inbillade ”testamente” som grund för ett ”heligt program” av erövringar och fortsätter med att tänka sig mänsklighetens framtida utveckling som en allt större spiral av japanska annekteringar. General Araki⁴ använder shintoismens, Mikadoreligionens, moraliska principer för att sträva efter samma mål. Om personer med en sådan intellektuella egenskaper under vissa omständigheter

³ Ivan IV (den förskräcklige) levde 1533-1584; Peter I (den store), 1682-1725; Alexander II 1855-1881.

⁴ General Sadao Araki (1877-1966) stred under rysk-japanska kriget och Första världskriget. Han var krigsminister 1932-1934, medlem av rådgivande kabinettet 1937-1938, utbildningsminister 1938-1940. Dömdes 1948 som krigsbrottsling till livstids fängelse, men frisläpptes 1955.

kan uppnå utomordentliga framgångar, så är de inte mindre förmögna att kasta in sitt land i en katastrof av enorma proportioner.

Ingen av de moderna nationalstaterna nådde sin nuvarande form utan en revolution, till och med en rad revolutioner. I motsats till detta har det nuvarande Japan varken en religiös reformation eller upplysningsperiod bakom sig, eller en borgerlig revolution, eller en verklig skola i demokrati. Fram till en viss punkt gav den militära diktaturen den unga japanska kapitalismen stora fördelar, säkerställde en utrikespolitisk enhet och skoningslös disciplin på hemmaplan. Men nu har de kvarlevande feodala dragen blivit en förfärlig broms på landets utveckling.

Bönderna feodala bojar har inte bara blivit kvar, de har på ett fruktansvärt sätt ökat under trycket från marknadens och statskassans krav. Arrendebönderna betalar godsägarna omkring $\frac{3}{4}$ miljarder yen [375 miljoner dollar] årligen. För att på rätt sätt bedöma denna summa räcker det att påminna om att de ryska bönderna, som var $2\frac{1}{2}$ gånger så många, betalade sina godsägare mindre än en halv miljon rubel [250 miljoner dollar] – och den penningssumman räckte för att reta upp den ryska bonden till att göra en enormt omfattande jordbruksrevolution.

Livegenskapens vanor har överförts från jordbruket till industrin, med en arbetsdag på elva eller tolv timmar, arbetarbaracker, bedrövliga löner och att arbetarna har ett slavliknande beroende av arbetsköparen. Trots att det finns elektricitet och flygplan är de sociala förhållandena genomsyrade av en medeltida anda. Det räcker att säga att en kast av paria fortfarande existerar i Japan idag.

På grund av historiska omständigheter gick den japanska borgarklassen in i en fas av aggressiv expansion innan den hade huggit av den medeltida livegenskapens gordiska knut. Häri ligger den största faran för Japan: den militaristiska byggnaden har rest på en samhällelig vulkan.

De förtryckta nationaliteterna utgjorde omkring 53% av den gamla ryska tsardömet's befolkning, och spelade därmed en enormt viktig roll för tsarismen fall – och Mikados rådgivare borde noga studera hur det gick till. Om inte Japans industri vore så beroende av Formosa [Taiwan], Korea och Manchuriet så kunde fäderneslandets homogenitet ha utgjort dess största fördel. Med Manchuriet finns det nu nästan 50 miljoner förtryckta koreaner och kineser mot 65 miljoner japaner. Denna mäktiga revolutionära reserv kommer att bli speciellt farlig för regimen under tider av krig.

Arrendebönderna strejk, jordbruksterrorismen, böndernas försök att förena sina krafter med arbetarna – det är omisskännliga tecken på en kommande revolution. Det saknas inte andra symptom – kanske mindre slående men ändå övertygande. Det är missnöje inom intelligentsian, från vars led officerare och regeringstjänstemän rekryteras. Olagliga organisationer har avdelningar på alla skolor och universitet. Borgarklassen är rasande på militären, men är helt beroende av den. Generalerna morrar åt sina kapitalistiska allierade. Alla är missnöjda med alla andra.

Yrkesofficerarna, som är ättlingar till eller imiterar samurajerna, försöker knyta band till de upproriska bönderna och använder demagogiska paroller i den tyska nationalsocialismens anda. Men sådana band är konstgjorda och kan inte hålla. Samurajen vill gå bakåt i tiden. Bönderna tittar framåt mot en omvandling av jordbruket. I händelse av ett större krig kommer yrkesofficerarna att översvämmas av en mängd reservofficerare och andra hastigt utbildade från intelligentsian: det är därifrån böndernas och själva arméns revolutionära ledare kommer att komma. Det som gäller

marktrupperna gäller även flottan, men i ännu högre grad. I de militära fartygens stålskrov får de feodala kvarlevorna en enorm explosiv kraft. Det räcker att erinra om de ryska revolutionerna 1905 och 1917 och den tyska revolutionen 1918!

Sammanfattningsvis: Japan är ekonomiskt svagare än någon av sina möjliga motståndare i ett större krig. Den japanska industrin kan inte förse en armé på flera miljoner soldater med vapen och material under en period av många år. Det japanska finanssystemet kan inte klara av militarismens bördor ens i fredstid, och skulle falla sönder omedelbart redan i början av ett större krig. I sin helhet uppfyller de japanska soldaterna inte den moderna teknologins och det moderna krigets behov. Befolkningen är djupt fientlig mot regimen. Målet med erövringar räcker inte för att ena en splittrad nation. Med en mobilisering skulle hundratusentals verkliga eller möjliga revolutionärer strömma in i armén. Korea, Manchuriet och efter dem Kina, skulle i handling visa sitt ständiga hat mot det japanska oket. Landets samhällsstruktur har blivit svag. Fästena håller på att lossna. Det officiella Japans militära diktators stålkorssett ser fortfarande imponerande ut, men ett krig skulle snabbt och skoningslöst sopa bort sådana myter och illusioner.

Vi har inte sagt något om hur Röda arméns kvalitet klarar sig i en jämförelse: det måste bli ämne för en egen diskussion. Men även om vi skulle göra en klar förvrängning till Japans fördel och anta en likhet ifråga om materiella resurser på båda sidor, så skulle det ändå kvarstå en djup skillnad i den moraliska faktorn. Historien lär oss att militära nederlag ger upphov till revolutioner, men den lär oss också att segerrika revolutioner, efter att ha väckt folket och stärkt dess anda, ger det en oerhörd dynamik och energi på slagfältet.

I båda folkens och hela civilisationens intresse får vi hoppas att de japanska militaristerna inte utmanar ödet.